

Történelmi kalászatok.

Irta Lehoczky Tivadar.

(Folytatás.)

VIII.

A muzsaji rejtélyes üreg.

Ha az utas *Beregszászból* kelet felé indul, utja lánghullámu bort termő hegység tövéén, gyönyörű ligeteken keresztül viszi őt a *Borsova* vize mellé. E folyó innenső terén fekszik *Nagy-Muzsaj* nevű bájos fekvésű helység, mely jó borain kívül arról nevezetes, hogy a rómaihoz hasonló timsót készíti. Nem messze e faluhoz, szőlés kertek közt egy góthalaku templom mohos romjai tűnnek fel, melyek egyedüli emlékei annak, hogy a XVII. század közepéig e helyt még népes falu létezett, melynek alapkövein most a szántó koptatja ekéjét. Igen, e helyen feküdt egykor *Kis-Muzsaj*, melyet *Lubomirszky* (a lengyeleknek elzálogosított Szepesség kormányzója) préda- és boszusomjas csapatai 1656. év nyarán dultak fel, azért, mert e jószág birtokosa *II. Rákóczy György* Lengyelországra vágyván, *Gusztáv Károly*, svéd királlyal szövetségbe s *Krakó* felé vezető 25 ezernyi (az uton tönkre jutott) seregét.

Az itteni nép ajkain él szóhagyomány utján e szomorú katastropha; az apa elmondja fiának történetét a muzsaji romoknak, mik egyedüli megmaradt emlékei e kornak. Annál érdekesebb volt tehát, midőn 1829. év tavaszán a véletlen még egy más jelét is e barbár dúlásnak hozá napfényre. Az eset következő: A mondott évben egy muzsaji vadász rókát üldözvén, az előle a muzsaji bozótos hegy lejtőjén egy lyukba menekült s midőn a fáradhatlan vadász azt onnan is kiűzni akará, nem kis meglepetésére egy a bemenetelnél befalazott, sziklába vájt terjedelmes üregre akadt, hová több előhívott ember társaságában leszállván, 206 évig rejtélyben nyugott szomorú jelenetnek lőn véletlen felfedezője. Mindjárt az üreg szájánál feküdt egy magas, erős férfi csontváza, jobbában hatalmas kardot tartván; ruházatának kevés nyoma látszaték már, csupán vastag, vörös bagariából készült, magas száru csizmája maradt épségben. Az üreg tágas belsejében több helyen számos emberi csontváz tünt fel, részint fekvő, dült és ülő helyzetben; feltűnt a többi közt egy kővön ülő nő *teleme*, melyet egy mellette térdeplő férfi (valószínűleg, szerető férje) mindkét kezével átkulcsolva tartá, míg a nő karjai közt egy gyermek feküdt. Az üreg kőpárkányán, mely fehérszül helyül szolgálhatott, több levetett öltöny hevert, néhány sorba állított nehéz bagaria-csizma és nagy kő és cserépkorsók. Az üreg sziklafalai, főleg a bemenetelnél, füsttől barnultaknak látszottak, míg itt-ott a földön félig elégett kénködarabok heverték. E körülmény azon következtetésre nyújtott alkalmat, mintha a vész elől ez üregbe menekült lakosokat, kik valószínűleg bevándorolt szászok s *Kis-Muzsaj* akkori lakosai lehettek, a nyomukra akadt üldözők füst és kénköggözzel megfúasztották volna; mindenestire szomorú áldozataivá lettek ők a nemtelen boszúállásnak, mely a védetleneket idegen bűn miatt elérte...

Egy utazásom alkalmával magam is meglátogattam ez érdekes helyet... A rejtélyes üreg látására önkéntlen nehéz sóhaj emelkedék fel keblemből; sokáig állék benne szótlanul merengve, s tünődve gondolkodtam: mikor érkezendik meg azon boldog idő, midőn örökbéke leend az emberek között; hiszen mint századok előtt, most is egymást falják fel a vallástan szerint Isten képméretre teremtett — emberek, kik azért ruháztattak fél észszel és szabad akarattal, hogy meg tudják különböztetni a jót a rossztól, az erényt a — bűntől. Valóban igaznak látom azt, mit már a régi latin bölcsök is mondanak: *Lupus est homo homini — non homo!*... Szomorú, de igaz!

IX.

A nagyszöllősi Kankóvár.

A kis terjedelmű, de a természet minden adományaival bőven ellátott, a *Tisza* szöke árjától kettéhasított *Ugocsa* megyének fővárosa, *Nagyszöllős*, mely arról nevezetes, hogy szép fekvése, jó buzája s még jobb bora van. Főbirtokosa a régi *Perényi* család, melynek ősei hajdan a város keleti oldalán emelkedő *Fekete* nevű hegy tövéből kicsúcsorodó sziklás dombon épített *Kankó* nevű várban székeltek, míg utódai a nagyobb kényelmet nyújtó, földszínen épített kastélyba szálltak le, hol jelenben is laknak.

Kankóvárnak még jelenleg is fennálló magas bástyái s kör- és lakfalai azt gyaníttatják, hogy e hely hajdan nem megvetendő erősség lehetett; közelében a *Ferencz-rendü* szerzeteseknek egykor kolostoruk volt, melyet a vártól csak egy árok választott el s mely állítólag a reformatio zavarteljes idejében pusztítottatván el, a várral hasonló sorsban részesült, az-az — romokba döntetett.

Itt általános az a vélemény e várról, hogy benne egy pincze rejlik, mely tömördek rejtett kincset tartalmaz. A szöllősi *Ferencz-rendü* szerzetesek mutatnak is egy rozsdás kulcsot, melyet nem rég a várfalak közti szőlőkben találtak s mely állításuk szerint a rejtélyes kincses pincze kulcsa lenne; de azt prózai szemeimmel egy közönséges, ott tán elvesztett borház kulcsánál egyébként nem tarthatom, mert alakja a régebbi kor czifra kulcsaihoz teljességgel nem, de a mostaniakhoz egészben hasonlít. Általános továbbá a vélemény az iránt, hogy ez elpusztult zárda rejtett s eddig eredménytelenül

nül keresett kutjában *Szent Kapisztrán János teste* ezüst koporsóban foglaltatnék, melyet oda a török és kuruczvilágban a dúlók elől rejtettek volna el.

Arról, hogy *Kapisztrán teste* valaha *Szöllősrre* hozatott volna, történelmi biztos adataink teljességgel nincsenek, s én hajlandó vagyok hinni, hogy e balhiedelem tévedésen alapszik, összezavarván sokan a *Szerémi Ujlakot*, hol *Kapisztrán* 1456-ban elhunyt s ott levő *klastromában* eltemettetett, a *Szöllős* közelében fekvő *Tisza-Ujlakkal*, melynek legközelebb eső *Ferencz-rendü* zárdája a nagyszöllősi, mely most benn a városban van, egykor pedig a *Kankóvár* dombján állá.

Boofin Antal, ki *Mátyás* király korában szerkesztette Magyarország ismeretes történetét s így *Kapisztrán* haláláról s eltemetése helyéről is biztos tudomása lehetett, s utána *Heltai Gáspár*, ki 1574. évben adta ki Magyar kronikáját, *Kapisztrán* haláláról a 452. lapon világosan ezt jegyzi meg: „Nem sok idővel annak utánna (t. i. Hunyadi halála után) megbetegülvén *Kapisztránus János* is, és nem sok nap múlva meghala. Meghala pedig *Ujlakba Szeremsgébe*: és eltemeték őtet a *Szent ferentzbe*, a *Tseri Barátoknak klastromába*.“

Valószínűleg ennek alapján keresik napjainkban is a buzgó hívők *Kapisztrán* testét *Kankóvárban*, ép úgy, mint keresték azt már néhány századdal ennek előtte is.

(Folytatjuk.)

Levelek a londoni kiállitásról.

XI.

London, május 24-én.

A világkiállítás minőség és mennyiség tekintetében oly művészekkel fog birni ez idényben, a milyennel még eddig a világnak egy városa sem dicsekedhetett. *Schumann Klárát* és *Szarvady-Clausz Vilmát* (*Szarvady* házánkfának bájos nejét) emlitem első sorban, mire — nem csak művésznők, de hölgyek is lévén — levelező és magyar létemre (ez utóbbi az udvariasság fogalmát is zárva magába) elmaradhatlanul érzem kötelezve magamat. Ezen kívül még oly koryphéusokat is fogunk hallani, kik megelégedve a bábér-párnákon heverni, lelkük és becsvágyuk új lendülete folytán ismét a sorompóba lépendnek. Sőt még *Lisztet* is emlegetik, hogy olympusi magasságáról leszállana a népversenye porondjába, hol jobb földje van a dicsőségnek, mint a zeneszerzés korlátolt térein. Meglehet azonban, hogy mese, mint az, mit az öreg „*Times*“ akaszt a publicum nyakába, hogy t. i. küldtek be *Bécsből* oly beszélőgépet, mely a világ valamennyi idiomaiban előforduló hangárnyalatokat „kivágja“, mint a nagy-kőrösi regens chori mondaná, sőt még azt is, mi a világon legnehezebb, az angol „*th*“-t. Ez teszi be az ajtót! Ezt nem hiszem, mert ezt a szerencsétlen „*th*“-t az angolok közül is csak minden 5-ik „vághatja ki“, úgy a mint kell.

Thalberg azonban minden bizonynyal eljő, hogy egy hangverseny-cyclust adjon és *Heller Stephen*, pesti fi, mint tudva van, a *Párisban* élő zeneszerzők legszeretetremlőbbja, szintén fog zongorázni. Szerzeményeit úgy látszik még kevésbbé ismerik nálunk, mint ő honi zenénket és ennek terményeit. Pedig mindkettő érdemes volna rá, hogy jól ismerjék s kimaradhatlanul megszeressék egymást. *Heller* megmutatta azt, hogy az ember még mindig kitűnő művész maradhat, ha nem tartozik is a gyakorlók közé s hogy mint szerző csak nyelhet e tulajdonság által. *St. Jamesban* adta próbáit ritkaságú játékának. Ez a szegény Magyarország csak úgy hajtja a dicsőség virágait s többnyire másutt szagolják illatát, nekünk csak néha napján jut a szerencse, mely szerencsét sok esetben biztosíthattuk volna számunkra, ha — eleinte megismernők a köszörületlen gyémántot s aztán mire ez fényesnek kiköszörülvén besugározza a világot, verseket nem írának hozzájuk és kardokkal nem tisztelnők meg. *Heller* mellett említésre méltó a népszerű angol *Hallé*, míg *Pauer* sokkalta inkább el van foglalva zene-jurysége által, sem mint ideje kerülné és kedve szottyanhatna még klavérozni is, mikor nem tudom, hány száz zongora, bőgő, klarinét, orgona, hegedű, zsegbong, zug, morog, visit, bőmből, vonit fejében. — Nem feledkezhetem meg *Derffel*, *Blumauer* és ifj. *Rubinstein* másodrangu istenekről sem. Venio nunc ad fortissimum virum! *Joachimot* értem, kiről a lapok s a közvélemény azt tartja, hogy az ő játékánál megszűnt minden kritika s csak a határtalan csodálat, az örökszép és igaz lép fenséges jogaiba. — Csak a szív hangos dobbanásai, az elszorult lélekzet, a nedves szem s a percznyi némaság után világdöntő tapsvihar és éljen-orkán azon nyelv, melylyel dicsőítik, azon virágok, miket lábaihoz szórnak. Ez is magyar, azaz *Pesten* született és ha ott van, atillában is jár. Különben ő sem *Londoné*, sem *mienk*, sem *Hannoveré*, a hol tartózkodik, hanem az egész világe. A mi aztán ebből a proportióból nekünk marad meg, vajmi kevés.

Hosszas szünet után *Lind Jenny* ismét előtérbe lépend. voltakép egy ízben énekelt is már *Händel* „*Messiasában*“ *Haydn* „*Teremtésében*“ hasonlóképp fog énekelni, s mindannyiszor díj nélkül, jótékony czélra, mert pénze annyi van, hogy a szerkesztő és én vigan élélhetnénk belőle holtig. Egy zárt-jegy egy guineaba kerül s az óriási *Exeter-Hall* mégis zsufolva volt. Énekéről mit mondjak? Az még most is szép, tán szebb mint valaha. Hihetlen, de úgy van. S ha nála alkonyatról, estéről van szó, úgy csak esti csillagnak szabad őt mondanunk, mely — mint tudva — ép oly szépen ragyog mint a fiatal, hajnali csillag. Van annak a nagy *Uristennek* sokszor igen jó kedve s aztán ilyenkor teremti a *Napoleonokat*, *Shakespeareket*, *Bethoveneket* a fonyadhatlan szépségű *Marion de Lormokat*, *Joachimokat* és *Lind Jennyket*.

*) Lásd a Vasárnapi Ujság folyó évi 10. és előbbi számait.